

עיתון התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 280

שמות תשע"ג

שעברו על החוק! בסוף אמר: "אתם יודעים מה? הבה ונשתיק את הענין, לא נדבר על מלכותו של יוסף ודי". אם כן, איך אותו מלך "לא ידע את יוסף"? על ידי "שנתחדשו גזרותיו", הוא חדש את אותה גזרה ישנה שמכוחה נאסר על יוסף להיות מלך במצרים, ועל ידי כך "לא ידע את יוסף".

"ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו" (א, ט)

מה הכונה "רב ועצום ממנו"? וכי בני ישראל לקחו משהו מהמצרים?

בפשטות מבינים שכונת פרעה לרבויו הממון של ישראל, שכן תמיד כשרוצים הגויים לעורר שנאה בקרב ההמון כלפי היהודים, הם אומרים: "ראיתם את היהודים האלה, כולם עשירים, מיליונרים. ומנין להם הכסף? הכל "ממנו", מאתנו ועל חשבוננו...

אבל באמת הרי מדובר כאן בפסוק על כך שבני ישראל התרבו באפן על טבעי, שילדו ששה בכרס אחת, ומה שיך לומר בזה שעם ישראל רב ועצום במספרו "ממנו" – מהמצרים?

ובאר הרב קלר בספרו "טללי אורות", בשם הרב הגאון רבי משה, אב"ד וינה:

ישמעאל קבל מהקב"ה את ברכת "פרו ורבו". שהרי, כשבא הקב"ה להציע לו את התורה, ישמעאל שאל: "מה כתוב בה?" וכשנאמר לו שכתוב "לא תנאף", אמר כי אם כך, התורה אינה מתאימה לו. מדוע? הוא רוצה שיהיו לו הרבה ילדים מכמה נשים שישא, ושמירת אסור נאוף תמנע ממנו רבוי זה של בנים.

עשו, לעמת זאת, קבל בירושה את ברכת "על חרבך תחיה". לכן, כשהוצעה לו התורה ושמע שכתוב בה "לא תרצח", החליט שאינה מתאימה לו.

והנה, פרעה היה סבו של ישמעאל, שהרי אמו של ישמעאל – הגר – היתה בת פרעה. אחרי שפרעה לקה משמים על שלקח את שרה אמנו, אמר: עדיף בעיני שתהיה בתי שפחה של אשה צדיקה זו, מאשר מלכה במצרים.

ועתה, לפתע רואה פרעה אצל בני ישראל רבוי מופלא של בנים – "רב ועצום", ששה בכרס אחת. אמר: את הדבר הזה הם לקחו "ממנו" – מהנכד שלי, ישמעאל. עכשיו רק חסר שיקחו מעשו את ברכת "על חרבך תחיה" וילחמו בי ויגרשוני מארצי!

"ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף" (א, ח)
נאמר ברש"י: ויקם מלך חדש – רב ושמואל, חד אמר: חדש ממש, וחד אמר: שנתחדשו גזרותיו. "נתחדשו גזרותיו" כלומר, הוא לא חוקק חוקים חדשים. הגזרות כבר נגזרו בעבר, אלא שנשכחו, וכעת הוא **חידש** אותן. על מה מדבר כאן?

באר ה"ברוך מרדכי" מפי השמועה, שהנה, לכאורה, כשמתבוננים מעט בפרשה, קשה להבין: יוסף היה מלך במצרים במשך שמונים שנה. היתה זו תקופת זוהר למצרים, עושר גדול היה מנת חלקו של כל אזרח מצרי, היו גם הקלות במסים, החיים זרמו על מי מנוחות. כיצד יתכן, אפוא, שהגיע מלך מצרים למצב ש"לא ידע את יוסף"?

התשובה היא: בעצם ישנה קושיה גדולה, איך, בכלל, היה יוסף מלך, הלא כבר אמר שר המשקים לפרעה, כשספר לו על יוסף: "ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים" (בראשית מא, יב), ופרש רש"י: "עבד – וכתוב בנמוסי מצרים שאין עבד מולך, ולא לובש בגדי שרים", יש חוק במצרים שעבד לא יכול להיות מלך! אם כך, איך היה יוסף מלך? התשובה היא, שכשצריכים, מעלימים עין ועוברים על החוק. נמצא שמלכותו של יוסף היתה, בעצם, מנוגדת לחוק המצרי, אלא שלטובת עצמם החליטו המצרים להעלים עין מכך.

יתרה מזו, ה"בן איש חי" (בפרשת מקץ) מדייק, שבדברי פרעה: "הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו", שעל המלה "איש" ה"טעם" הוא 'זקף גדול'. שכן, היו שטענו כלפי פרעה, איך עושה הוא את יוסף למלך הרי הוא עבד? על זה ענה פרעה: מה שנאמר בחוק לא למנות עבד למלך, הוא משום שהעבדים הנם בתחתית המדרגה האנושית, אבל איש זה – יוסף – היה עבד בטעות, ממילא בהמליכנו אותו למלך איננו פועלים פעולה שהיא בבחינת "זקף קטן" – זקיפת איש קטן ושפל, אלא "זקף גדול" – הננו זוקפים אדם גדול ומרומם, הראוי להיות מלך.

חלפו שמונים שנה, יוסף מת, קם המלך והכריז: "בשם החוק, ברצוני לדעת איך היה יוסף מלך במצרים? הביאו את הפרוטוקולים, ונבדוק מי נתן אשור למחדל זה של מנוי עבד למלך במצרים – מעשה המנוגד לחוק! צריכים להקים ועדת חקירה, ולהכניס לכלא את אלו

אכפת לו אם הבנות הללו ימותו כמו הבנים? אלא, כך מסתבר, היתה לו כונה להפך אותן למצרות, ולכן הורה להחיותן.

ולפי זה מובן מדוע למילדות אמר: **"ואם בת הוא וחיה"**, ואלו כשצוה על עמו, אמר להם בלשון אחרת: **"וכל הבת תחיון"**. ולפי המבואר הדברים פשוטים, מהמילדות לא דרש פרעה אלא שלא יהרגו את הבנות, לכן אמר רק **"וחיה"**, כלומר אל תהרגו אותה, הניחו לה לחיות. אבל למצרים הורה: **"וכל הבת תחיון"**, כלומר 'החיו' אותה בחנוך המצרי 'הנאור' והמתקדם שלנו...

והנה, המצרים עבדו ליאור (תנחומא וארא, יג). מדוע? מפני שהיאור הביא להם שפע, ולפיכך הפכוהו לאליל שלהם. ובכך עשו המצרים את ההפך הגמור מעם ישראל, כי הם מתבוננים כלפי מעלה ומבקשים פרנסה מהקב"ה, וכמאמר הכתוב: **"למטר השמים תשתה מים"** (דברים יא, יא), ואלו המצרים הסתכלו כלפי מטה ובקשו מן היאור.

וזהו שאמר פרעה לעמו: **"כל הבן הילוד היארה תשליכהו"** על מנת להרגו. **"וכל הבת תחיון"** – כיצד? אף היא דרך היאור, כלומר תחיו אותה בדרך העבודה זרה המצרית ואף אותה **"היארה תשליכהו"**, שתהיה כמו המצרים הסומכים על היאור ומבקשים ממנו פרנסתם.

"ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו" (ב, י) בת פרעה הלא דברה בשפה המצרית, אם כן, כיצד יתכן שקראה למשה שם, אשר מתפרש בלשון הקדש "כי מן המים משיתהו", וכי התורה יתרגמה את השם שנקרא לו ממצרית לעברית?

באור לענין זה אנו מוצאים בדברי **בעל "העמק דבר"**, שמסביר כי במצרית המלה 'משה' משמעותה 'ילד', ואם כן, בת פרעה קראה לו 'ילד'.

וקשה, מדוע היא ממשיכה ומסבירה את קריאת השם "כי מן המים משיתהו", שהוא הסבר בלשון הקדש לשם זה?

אלא, שעמדה בת פרעה ואמרה: איך אוכל לקרא שם לילד, אשר אינו שייך לי, כי אם להוריו? אלא, מאחר שאני היא זו שמשיתי אותו מן המים, קרוב לודאי שהוריו התיאשו מחייו. נמצא, שהוא, כביכול, טבע, ובזכותי הוא חי, ממילא יכולה אני לתת לו את שמו.

נמצא, אפוא, שהאמירה "כי מן המים משיתהו" אינה טעם לבחירת השם משה, אלא זוהי הסיבה על עצם היכולת של בת פרעה לקרוא שם לילד זה.

זהו שאמר פרעה: **"הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו"** – הם נטלו מישמעאל את ברכת "פרו ורבו", ואם כך, חושש אני "פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ" כי באותה מדה יוטל מעשו את כח המלחמה של "על חרבך תחיה", על כן "הבה נתחכמה לו".

"ויקרא מלך מצרים למילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינ את הילדים" (א, יח)

למילדות העבריות, שפרה ופועה – אומר ה"דברי שלמה" – היתה אפשרות להערים על פרעה ולהשתמט מן הגזרה שגזר עליהן בתואנות שונות. הן יכלו להעלות בפניו כל מיני ענינים "מקצועיים", כביכול, הקשורים במקצוען כמילדות ולטען שמסיבות "מקצועיות" שונות לא יכלו לקיים את גזרת פרעה. פרעה הרי לא היה בקי באמנות זו, והיה נאלץ להאמין להן ולקבל את דבריהן.

פרעה אכן חשש מכך, ועל כן מצא עצה: **"ויקרא מלך מצרים למילדת" – מצריות**, כדי שהן תהינה נוכחות במפגשו של פרעה עם המילדות העבריות. המילדות המצריות הרי בקיאות וממחיות בתחום זה לא פחות מהמילדות העבריות, ובנוכחותן לא יוכלו המילדות העבריות להערים על פרעה, ולבדות כל מיני סיבות "מקצועיות", כביכול, שמנעו מהן לבצע את מצות פרעה. ואז, בנוכחות המילדות המצריות, גער פרעה במילדות העבריות: **"מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיינ את הילדים"**.

על כך השיבו המילדות העבריות: **"לא כנשים המצריות העבריות"** – נכון שהמילדות המצריות בקיאות במקצוען, אבל בקיאותן היא רק לגבי נשים מצריות, אבל אצל הנשים העבריות הדבר שונה לגמרי...

"כל הבן הילוד היארה תשליכהו וכל הבת תחיון" (א, כב)

בפסוק שלפנינו כתוב **"וכל הבת תחיון"**, כלומר תעשו פעולות להחיותה, ואלו בפסוק ט"ז כתוב: **"ואם בת הוא וחיה"**, כלומר שתניחו לה לחיות מעצמה – מדוע? שמעתי פעם כי הענין הוא שבפסוק ט"ז דיבר פרעה אל המילדות, ואלו בפסוק שלפנינו דיבר פרעה אל עמו. היתה לו לפרעה תכנית לקחת את בנות העברים, ולתת להן חנוך חדש, חנוך מצרי, כדי שתוכלנה להנשא לאנשים מצרים. וההוכחה לכך היא פשוטה, שאם לא כן, קשה להבין מה הסיבה שפרעה אמר, גם למילדות וגם לעמו, שלא להרג את הבנות אלא להחיותן. וכי מה

